

प्रश्न तुमचे... उत्तर आमचे!!

प्रश्न- करिअरची निवड करताना प्राधान्याने कोणता विचार करावा?

उत्तर- करिअरची निवड ही विचारपूर्वक व्हावी, हे आगटी खरे आहे परंतु 'खूप पैसा मिळवारे करिअर' अथवा 'समजात नोकरी देणारे करिअर' हे उद्देश्य नुसते या विचारप्रक्रियेत असल्यास यदाचित्क आपुण्यातील अन्य गोष्टी या संधी नकारण्याची शक्यता असते. 'पैसा' हा मुद्दा महत्त्वाचा जरी असला तरी करिअर निवडीच्या प्रक्रियेत 'कैदरचाती' किंवा 'पथम प्राधान्याचा' अर्थ नये. उदाहरणार्थ 'कतूब दाखविण्याची संधी कोणत्या वेळाला मला असेल' याचा जास्त विचार होऊ नये. यासाठी करिअरची विव्हासना घ्यावी. "आपडे, समाज आणि जागतिक" या तीन सूत्रांच्या आधारे करिअरची निवड करता येऊ शकते.

डॉ. विजय महाले

कोणत्या क्षेत्रातचिही संध्या कामातचिही मला आवडू आहे. कोणत्या वेळालाचिही कामातचिही समाजा माझ्या अर्ज आहेत अर्जाने कोणत्या करिअर संधीसाठी मी पात्र ठरू शकते. यासाठीचिही त्या करिअरसाठीचिही काही नकारात्मक मुद्दे जर संबंधीत विद्यार्थ्याला अडथळा येऊ शकतो, स्वतःचे साक्षरत्वक कोणत्या विषय क्षेत्रात येणार असतील, वैयक्तिक स्वभावांना पूर्णतः विचार असेल अशा क्षेत्राचा विचार करिअर निवडीच्या वेळी करावा. विचार प्रक्रियेमध्ये पुरेशी महिती घ्यावी. आणि कुटुंबातील तसेच परिचितानांचा सल्ला - मार्गदर्शनासाठी विचार करावा.

प्रश्न- दुर्नीत एच.डी.ए.च्या परीक्षेला बसला वेळे का?

उत्तर- संस्थान इन्सॉल्यूट डेव्हॉपी सेवा कक्ष्याची संधी मुलींना जरी अन्य परीक्षामधून उच्चस्तर असली तरी बायोटेक्नॉलॉजी एच.डी.ए.च्या परीक्षेसाठी मुलींना संधी नसते. एच.डी.ए. परीक्षेला विद्यार्थिनींना बसला येत नाही मात्र टेक्निकल एन्ट्री. सी.डी.ए.ई., ए.एन.ए.सी. आदी मार्गांनी विद्यार्थिनी संस्थान दालत जाऊ शकतात.

प्रश्न- बायोटीक सायन्समध्ये बायोडॉलॉजी पुण असताना जर मेडिकल (डॉक्टर) साठी प्रवेश मिळाला नाही तर अन्य कोणते मार्ग उपलब्ध असतात?

उत्तर- बायोटीक सायन्समध्ये पीसीबी पुण घेतला करेय विद्यार्थी मेडिकल क्षेत्रात जाऊन येऊ हेतुने अभ्यास करीत असतात. मात्र मेडिकल क्षेत्रात एम.बी.बी.एल., बी.ए.एम.एल., बी.एस.एम.एल. एल. आदी कोणत्याही कोर्सला प्रवेश मिळाला नाही तर अन्य मार्गांनी महिती असल्यास त्यासाठी जाणू देऊन घेईल. बी.बी.एल. सी. म्हणजेच नॅटवर्क सायन्सला प्रवेश घेऊन यदुद्वितीयक क्षेत्रात जाता येते. बायोडॉलॉजी विषय आयडीएम असल्यास आणि संशोधनाची तयारी असल्यास बायोटेक्नॉजी, न्यायशास्त्राबायोडॉलॉजी, जेनेटिक इंजिनिअरिंगसाठी जाऊ येऊ शकते. शेती संबंधीत जाणू असल्यास 'अॅग्रीकल्चर' क्षेत्रात जाऊ येऊ शकते. बोटनी अथवा झूलॉजीमध्ये सुद्धा बीएस्सी, एमएस्सी व नंतर पीएचडी असे शिक्षण करून संशोधन अथवा वैयक्तिक उद्योगांमध्ये जाऊ येईल. नॅटवर्क सायन्स घेणारा यदाय उच्चस्तर आहे. विशेष म्हणजे इंजिनिअरिंग मधील बायोमेडिकल इंजिनिअरिंगसाठी सुद्धा बायोडॉलॉजी विषय म्हणतात.

प्रश्न- रग्धा परीक्षांची तयारी करावची-असल्यास कोणता पदवी कोर्स उपयुक्त ठरेल?

उत्तर- रग्धा परीक्षा म्हणजेच एम.पी.एल.सी. / यु.पी.एल.सी. साठीची विमान अर्थेका पदवी उत्तीर्ण अशी असल्याने ती कोणत्या विषयातील पदवी आहे, हा खूप महत्त्वाचा मुद्दा नाही. कोणतीही पदवी बाजू शकते. ज्य. बी.ए. बी.एस. बी.एससी. बी.ई. एम्बीबीएस. बी.कॉम.सी.ई. कोणतीही पदवी. रग्धा परीक्षा उत्तीर्ण होणे हे पदवी कोर्सात आहे यथेका रग्धा परीक्षांची तयारी करावी उत्तमच येती यावर अवलंबून असते. अर्जेंट मारखी पदवी असल्यास काही विषयांचा अभ्यास आपसुतच होतो असे काहीच माटते. तर काही वर्षांपूर्वी बीएस्सी अॅग्रीकल्चरचा खूप जोडबळा होता, असेही मानले जाते. पारंपारिक पदवीमधून अभ्यासाला जाऊन येऊ शकते, ही पदवी बाजू असेल तर रग्धा परीक्षा उत्तीर्ण झाली नाही तर नोकरीचे काम, ही नकारात्मक बाजू असू शकते. इंजिनिअरिंग, सायन्स सारख्या पदवीमध्ये रग्धा परीक्षेच्या विषयांना वेळ देता येत नाही, ही अडथळ असू शकते. तर नाही पास झाले तर व्यावसायिक करिअरचा पदवी असतो. बायोटेक्नॉलॉजी कोर्सातचिही मार्गाने कमी अधिक बाजू आहेत. सर्व प्रकरणे यदुद्वितीय उत्तीर्ण होताना दिसतात. त्यामुळे या प्रश्नाचे उत्तर पदवी क्षेत्रात अवलंबून नसून विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक अवलंबून आहे. रग्धा परीक्षा बी.ए. केलेला विद्यार्थी आणि बी.ई. सारखा व्यावसायिक केलेला विद्यार्थीसुद्धा उत्तीर्ण होत असतो. सुद्धा करे करणार हा वैयक्तिक निर्णय असेल. पदवी कोर्सातही करा, मात्र रग्धा परीक्षेची तयारी मात्र जोरदार करावी.

प्रश्न तुमचे... उत्तर आमचे!!

प्रश्न : विद्यार्थ्यांनी करिअर आवडीचे नसेल तर काय करावे ?

उत्तर : मुळात करिअरची निवड करताना आवडीच्या क्षेत्रात जाऊ यावे यासाठीच आर्टोबाय प्रयत्न करावा. येवनात करावी. परंतु खूप प्रयत्न करूनही आवडीच्या क्षेत्रात जाऊ नसते नाही, तर मात्र मार्गच होऊ नये, खूप नवे

डा. शिवराज निंबळे

योगादीही क्षेत्र वाईट नसते. बरेचदा त्या क्षेत्राची परिपूर्ण माहिती आपल्याला नसते. आपा निवडलेल्या क्षेत्राची पुरेपूर माहिती घेण्याचा प्रयत्न करा. मनोवैज्ञान बुद्धीने विचार करावता सुलभता कसा. नावडीच्या क्षेत्रात सुद्धा रखावा आवडीचा

प्रांत सापडू शकतो आणि नवीच तसे होऊ असते. तसे काही आवडीचे सापडले नाही, तरी एक मोठे करवता. ती मूळचे विद्यार्थ्यांच्या क्षेत्रात जोरदार काम करायला सुरुवात करवता. पूर्णपणे झोकून देऊन त्या क्षेत्राची समरस होऊन घ्यात. काहीच काळातच मध्ये लक्षात येईल की, नावडीच्या क्षेत्रात सुद्धा आपा हसूहसू आवड निर्माण व्हायला लागली आहे. कालांतराने कुठरी मनामनास त्या क्षेत्राचे होऊन जाते. आवडीच्या क्षेत्रात काय कुणीही करेल. पण जिथे विशेष रस नसता तिथे कामीयता निर्माण करते हे प्रबळ इच्छाशक्तीने साध्य करता येते. त्याच विशेष मजा येते. त्यामुळे नाराज न होता, पुढे चालत राहा, आवड आपोआप निर्माण होईल.

प्रश्न : आर. टी. ओ. होण्यासाठी काय करावे ?

उत्तर : मेकॅनिक्स/ऑटोमोबाईल शाखांमधील पदविका/पदवी विद्यार्थ्यांना आर. टी. ओ. ची परीक्षा देऊन अधिकारी होता येते. ही परीक्षा एम.बी.एल.सी.द्वारे घेतली जाते. अधिकांरिकेने विषयाचा अभ्यास, तसेच सामान्य ज्ञान या विषयांचा अभ्यास उमेदवारांनी करावा. तसेच लायसेन्सबद्दलचा नियम लक्षात घेऊन दुचाकी, चारचाकी, हेबी व्हेईकल (ट्रक/बस) व लायसेन्स असावे. त्याचप्रमाणे व्हेईकल मॅटेनन्समधील अनुभव या परीक्षेला बसण्यासाठी पात्रतेच्या निकषांमध्ये असतो, हे उमेदवारांनी लक्षात घ्यावे.

प्रश्न : परतून क्षेत्रात जायचे असल्यास कोणे प्रयत्न करावेत ?

उत्तर : जरता दूरतहसुने' असे म्हटले जाते. आपा याविषी, कोणाची मने विचारणे, हे तर परतूनघेणे, पण प्रबोधन करणे, मोठे माहिती सांगता येणे, इतरांची जमनात बनविता येणे, ज्ञान पोहोचविला येणे, यासाठी प्रथम परतून घेतल्या असतावे. ते जमनात असतो असे काही नाही. प्रयत्नपूर्वक हे कौशल्य घडविला येते. अनेक बसण्याची मान्ये, व्याख्यान देऊन ही यशाची परिली भावरी, यशा कसा बोलतो, होतो कशी आहे, किनसे कसे सांगायचे, विनोदाची परली खोली करावची, प्रवाची कसे बोलता हे प्रथमतः पाहणे आणि देऊन, खूप चापलाची जोडसुद्धा घाटी. अनेक विषयांचेर विचार करता आले पाहिजे. स्वतःची विचार प्रक्रिया ठरवा म्हणूची आणि म्हणताने म्हणजे बोलण्याची कोणतीही संधी होतू नये. स्टेजची संधी सातत विद्यालयात महाविद्यालयीन ताराचारसुख सुलभता होईल आणि या साधनेला वेळ दिव्यास या क्षेत्रात आपली प्रगती होईल.

प्रश्न : व्यावसायिक अभ्यासक्रमांचे शुल्क खूप अधिक असते. तर भागातचगीय विद्यार्थ्यांनी तसेच आर्थिक दुर्बल घटकांतील विद्यार्थ्यांनी हे शुल्क कसे भरावे ? काही सवलती आहेत का ?

उत्तर : व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमधल विद्यार्थ्यांनी करिअर पूर्णतः व्यावसायिक बनवणे असते, मोठयने प्रयत्न केत्यास आर्थिक सहायतेकडे जाणारे असते; परंतु ज्याची आर्थिक परिस्थिती नाजूक आहे, तसेच जे मातलसबगीय रचतात मोडतात, त्यांना मात्र शुल्क परवडेल असे नाही. म्हणूनच शिक्षण व्यवस्थेने, शासनाने तो विचार केलादेखील आहे. प्रथम मूळ असल्यास आणि शासकीय महाविद्यालयात प्रवेश मिळाल्यास व्यावसायिक शिक्षण शुल्काने खूप कमी शुल्कात होऊ शकते. पण प्रत्येकालाच इथे प्रवेश मिळेल, असे नाही. त्यामुळे शासन मान्यता असलेल्या खासगी संस्थांमध्ये देखील सहायकक्यास विभागांमध्ये ही सवलत भागातचगीय विद्यार्थ्यांना दिली जाते. एम.बी.एल. टी. एन.टी.ओ.आदी खासगीत विद्यार्थ्यांना शुल्कांमधी पूर्णतः केली जाते (अगदी अल्पतः शुल्काचीच शक्यता असते). ओबीसी विद्यार्थ्यांसाठी साधारणतः निम्मी शुल्क सक्ती असते. आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी टीएलडब्ल्यूएल तसेच ई.बी.सी. साधारण सवलती उपलब्ध आहेत. अनेक विद्यार्थी या संधीचा आचार घेऊन व्यावसायिक अभ्यासक्रम पूर्ण करताना दिसत आहेत.

प्रश्न तुमचे...

उत्तर आमचे!!

प्रश्न- एखाद्या करिअर क्षेत्रामध्ये उत्तम यश

मिळविण्यासाठीच्या झमता एखाद्या व्यक्तीमध्ये

नसतील तर अशा व्यक्तीचे काय कायचे?

उत्तर- कोणत्याही करिअरमध्ये काम करतांना विशिष्ट झमता संबंधित व्यक्तीकडून अपेक्षित असतात. जसे की मार्केटिंग क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्याकडे उत्तम संवादकौशल्य असणे, संशोधन क्षेत्रात काम करणाऱ्याकडे

उत्तम निरीक्षण क्षमता, आकलन क्षमता, जाणवतपुढती आदी कौशल्ये असावीत. वीनिक पोलिस म्हणून काम करणाऱ्याकडे उत्तम शारीरिक क्षमता असाय्यात. आपणाकडे या संबंधित क्षमता आहेत आणि म्हणून आपण त्या क्षेत्रामध्ये जाणार असू तर अत्यंत उत्तम! काय काम करणे आणि त्यातील या निळवणे मग भार कष्टाद

डा. विघ्नेश सगळे

होणान नाही

परंतु करिअरची निवड केल्यानंतर जाण्यास जायवले की, संबंधित क्षेत्रासाठीच्या झमता आपल्याकडे नाहीत, तर त्या झमता विकसित करण्याचे जोरदार प्रयत्न करावेत. झमता जन्मजात असतो असे सुद्धीच नाही. मनापासून तरबळे तर झमता विकसित करता येतात. इंग्रजी सुधळता की, शारीरिक क्षमता सुधारता येतात. वयतूच मोडतच फुलवता येते. नपिली निमगाळणे येऊन केल्यास पारलत होत येते. (जाही अपवाद सोडता) अनेक कौशल्यांमध्ये कल्प केल्यास निरिदितामने विकास करता येतो. हे जर झाले तर त्या करिअरमध्ये मोठी मजल मारता येते

प्रश्न- तांत्रिक क्षेत्रातील करिअरमध्ये जाणवतासाठीचे कोणते मार्ग १०वी - १२वी नंतर उपलब्ध असतात?

उत्तर- तांत्रिक क्षेत्र हे विस्तारी असून अनेक पद्धतींनी या क्षेत्रात जाते येते.

- **आयआयटी** - दहावीनंतर कमी कालावधीच्या या शैक्षणिक अभ्यासक्रमांनंतर उच्चशिक्षणामध्ये जाता येते. सुद्धा अभ्यास असतो, तर विशेष गुणांची रक्तीचेच प्रवेश प्रक्रियेसाठी नसते.
- **डिप्लोमा इंजिनिअरिंग** - दहावीनंतर तीन वर्षांचा पदविका अभ्यासक्रम असून विविध विद्याशाखांमध्ये डिप्लोमा करता येतो. (उदा. मेकॅनिकल, सिव्हील, संगणक इ.)
- **बी.ई.** - बारावी साध्यत्तानंतर शासनाच्या प्रवेश परीक्षेनंतर चार वर्षांच्या कोर्सला प्रवेश मिळतो. अभियंता होण्यासाठीचा हा मार्ग नोकरीच्या उत्तम संधी देणारा ठरू शकतो.
- **आयआयटी** - अत्यंत मनाच्या समजल्या जाणाऱ्या इंजिनरिंग ह्युनिव्हर्सिटी ऑफ टोपनॉलॉजी मध्ये जाण्यासाठी बारावी साध्यत्तानंतर जेईई परीक्षा उत्तीर्ण व्हावे लागते. याशिवाय अनेक राष्ट्रीय स्तरावरील संस्थांमध्ये प्रवेश घेऊन तसेच विविध प्रवेश परीक्षांनंतर संगणक ज्युरॅन्सन्स प्रवेश घेऊन तांत्रिक क्षेत्रामध्ये जात येते.

प्रश्न- मुलांचा नर्सिंग क्षेत्रात जात येते का?

उत्तर- हो. मुलींप्रमाणेच मुलांना सुद्धा नर्सिंग क्षेत्रात जात येते.

करिअरनामा

प्रश्न- स्वर्धा परीक्षांची तयारी पदवी घालू अशाताना किंवा त्याच्या आधीपासून कशी करावी?

उत्तर- स्वर्धा परीक्षांना खूप मोठ्या प्रमाणात उमेदवार परीक्षांची तयारी करता असतात आणि उत्तीर्ण होण्यामध्ये प्रयत्न हे उपलब्ध असते. कारण उपलब्ध जगाची संख्या कमी असते. त्यामुळे जगाची तयारी

सर्वोत्तम आणि परिपूर्ण असते त्यांचीच शक्यता त्या स्वर्धा परीक्षांमध्ये असते. त्यामुळे अभ्यासाची सुरुवात लवकरात लवकर करावी. 'स्वर्धा परीक्षांना बसावे' हा निर्णय झाला की लगेच त्याची तयारी घालू करावी. सुरुवातीला आठवी ते बारावी पर्यंतच्या इतिहास, भूगोल, साधन, इकोनॉमिक्स, नानरिक्तकाळ आदी पुस्तकांचे वाचन करावे. मुलीसुद्धा तयारी करताना असाल तर हीच पुस्तके एचसीआरसाठी घालून पूर्ण करावीत. वर्तमानजगामधील उपयुक्त लेख, भाषू घडामोडी, नवे तंत्रज्ञान, स्ट्रीट, ऑनलाईन वरील वतनवरील घडामोडींचा मागील आदीचे वाचन करावे. पदवी अभ्यासक्रमासोबत सातत्याने वाही अभ्यासाला नियमित वेळ द्यावा. याशिवाय परीक्षेला अनुसरून संबंधित संदर्भ ग्रंथांच्या वाचनाला सुरुवात करावी. दरम्यानच्या काळात व्यक्तिमत्त्व विकासाकडे लक्ष देऊन त्यासाठीच्या प्रयत्नभराला वेळ द्यावा. पदवी पूर्ण झाल्यानंतर शेट परीक्षेची तयारी करून घ्या प्रतिसादी प्रयत्न करताना संगणक क्षेत्रामध्ये जाणारी काळात स्वर्धा कमी होईल का?

प्रश्न-

उत्तर- काही दशकांपूर्वी संगणक क्षेत्राची सुरुवात झाली आणि अजून केवले संगणकाने सर्व क्षेत्रात जाणारी काळवली सध्या वीस वर्षांमध्ये तर या क्षेत्राने प्रगतीचे अनेक टप्पे पाहले. सर्वतामान्यतेनंतर संगणकाचा प्रभाव पोहोचला आणि तो काळतम जाही. आजची काळात तर बदलित अनेक परीक्षांपर्यंत संगणकीय तंत्रज्ञान पोहोचणार आहे. सॉफ्टवेअर, हार्डवेअर, आयटी वर आधारित सेवा क्षेत्रे यांचा प्रभाव वाढणार आहे. मोबाईलद्वारे आपल्या वैयक्तिक वापरामध्ये सॉफ्टवेअर पोहोचलेच. येथून पुढे होती, क्लिकपेअर, स्वयंचलनाचे प्रस्तावित सर्व प्रकार कामध्ये संगणक विस्तारात जाणार आहे. भारतासह अनेक अनेक देशांमध्ये त्याचा प्रभाव असून वाढणार आहे. त्यामुळेच संगणक क्षेत्राचे विस्तारीकरण वाढल्याने करिअरचा स्वर्धा सुद्धा वाढणार आहे. एक नाम होऊ शकते ते म्हणजे वाढता वेग हा पूर्विपत्ता कधी आहे, जसे वाटेल कदाचित. कारण आपणावटी क्षेत्राचा विकासाला वेग हा सुरुवातीला जास्त जाणवतो. नंतर संगणकाचा वाढता असेच म्हणवे लागेल. स्वर्धा कमी होणार नाही हे नक्की!